

Asia: VN/15285/2021

HE laiksi osatyökykyisten työllistymistä tukevan erityistehtäväyhtiön perustamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

2 §. X Oy:n tehtävät ja toimiala

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että yhtiön tulisi toimia tuloksellisesti, mutta sen ensisijaisena tavoitteena ei olisi tuottaa liikevoittoa. Toimintaa tulisi ehdotuksessa harjoittaa niin, ettei se vääristä kilpailua. Momentissa säädettäisiin myös, että yhtiön tuottamien palveluiden hinnoittelun tulee olla markkinaehtoista. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Valtion tullessa toimijaksi markkinoille, se tulee vääjäämättä vääristämään kilpailutilannetta ja syrjäyttämään yksityisen ja kolmannen sektorin toimintaa. Kilpailun vääristämistä pyritään luonnosesityksen mukaan estämään kohderyhmän rajaamisella vain vaikeimmassa työmarkkina-asemassa oleviin henkilöihin, ehdolle asettelun yhdenmukaisuudella eri alueilla sekä hinnoittelulla.

Osakeyhtiömuotoisen yhtiön toiminnan periaatteiden yhteensovittaminen suunniteltuun toimintaan on haasteellista, koska yhtiön perusliiketoimintaan kuuluu työpanoksen julkinen hintasubventio. Ovatko yhtiössä tehtävät ratkaisut tulkittavissa julkisen vallan käytöksi? Toiminnan harjoittaminen esim. osana jotakin virastoa olisi luontevampaa. Perustettavan yhtiön toimintaa tulee perustamisen jälkeen arvioida systemaattisesti.

Kilpailutilanne voi vaihdella eri alueilla paljonkin. Hallituksen esityksessä mainitaan, että yhtiön toimialat voisivat vaihdella työntekijöistä tai ulkoisista olosuhteista riippuen. Tämä tarkoittanee sitä, että eri alueilla toimialat voivat vaihdella. Miten tällöin määritellään tarkasteltava alue, onko se esim. ELY-alue, hyvinvointialue vai kenties jokin markkina-alue? Kilpailun vaihtelevuudesta johtuen on välttämätöntä, että yhtiö tekee tiivistä sidosryhmäyhteistyötä keskeisten alueellisten toimijoiden kanssa. Erilainen kilpailutilanne voisi tarkoittaa esim. erilaista hinnoittelua eri alueilla. Erilaisten yhtiön tuottamien palvelujen kysyntä voi olla erilaista alueittain. Mikäli yhtiön toiminta laajenee kokeilualueilta valtakunnalliseksi, sen toiminnassa on varmistettava alueellinen kattavuus.

Pykälän 5 momentissa säädetään, että yhtiö tuottaa EU:n valtiontukisääntelyssä tarkoitettuja yleisiin taloudellisiin tarkoituksiin tarkoitettuja palveluja (SGEI) ja että siihen sovelletaan lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016). Onko teillä tähän lausuttavaa?

Esityksen mukaan kilpailuhaittojen rajoittamiseksi yhtiö ei voisi saada osatyökykyisten tukemiseen enää muita päällekkäisiä tukia, kuten palkkatukea. Koskisiko rajoitus koko henkilöstöä vai ainoastaan osatyökykyisiä?

3 §. Yhtiön toiminnan kohdistuminen

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yhtiöön työllistettävien kohderyhmästä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Esityksessä on pyritty vähentämään osatyökykyisyyden määrittelyn tulkinnanvaraisuutta mm. asettamalla perustettavaan yhtiöön ohjaaminen viimesijaiseksi keinoksi ja antamalla yhdelle työ- ja elinkeinotoimistolle yksinoikeus ohjata osatyökykyisiä perustettavan yhtiön palvelukseen. Kuten esityksessä todetaan, osatyökykyisten asiakkaiden kirjo on laaja, mistä johtuen määritelmä tulisi rajata niihin henkilöihin, joilla osatyökyvyttömyys on lääketieteellisesti todettu. Lisäksi on huomattava, että TE-toimistossa ei välttämättä tiedetä asiakkaan osatyökykyisyydestä tai sen vaikutuksesta henkilön työllistymismahdollisuuksiin asiakkaan jättäessä sen kertomatta. Asiakkaan osatyökykyisyys saattaa myös vaihdella ajan myötä. Tämä tuo haasteita toimintaan.

Koska osatyökykyisyys riippuu työtehtävästä, tulee henkilöitä ohjattaessa melko tarkkaan tietää tarjolla olevat työt. Tämä saattaa aiheuttaa viivettä mahdollisuudessa aloittaa työ ainakin uusissa käyttäjäyrityksissä ja myös haastaa vastuussa olevaa TE-toimistoa ohjaustyössä.

Pykälässä todetaan kohderyhmät, joita on tarkoitus työllistää. X Oy:n palveluksessa olisi myös hallinnollisia ja muita vastaavia tehtäviä hoitavaa henkilöstöä, jotka valitaan tehtäviinsä avoimella haulla osatyökykyisyysperusteen sijaan. Esityksestä ei ilmene tämän henkilöstön määrää tai suhteellista osuutta koko henkilöstöstä ja sitä, tultaisiinko sitä jotenkin säätelemään.

X Oy:lle ja sen koko toiminnalle tulee saada myönteinen brändi. Riskinä on, että toiminnasta muovautuu osatyökykyisiä henkilöitä leimaava malli. Markkinoinnissa ja toiminnassa tulee korostaa osaamista ja työkykyä osatyökykyisyyden sijaan.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että työ- ja elinkeinotoimisto valitsisi kohderyhmäkriteerit täyttävistä työnhakijoista ne, jotka asetettaisiin ehdolle yhtiön palvelukseen. Yhtiö voisi rekrytoida palvelukseensa ainoastaan tästä ehdolle asetettavista henkilöistä työllistäessään osatyökykyisiä. Onko teillä tähän lausuttavaa?

Esityksen mukaan yksi TE-toimisto ottaisi kaikilta TE-toimistoilta vastaan ehdotuksia X Oy:n työllistettäväksi halukkaista ja kriteerit täyttävistä henkilöistä. Vastuutaho ohjaisi asiakkaita edelleen X Oy:n palkattaviksi, mutta kuitenkin ennen tätä osatyökykyisille annettaisiin työvoimahallinnon tarjoamia palveluja. Näitä voisi tarjota myös erityistehtävän saanut TE-toimisto. Lisäksi esityksen

mukaan Kela, kuntakokeilu tai kunnan sosiaaliviranomaiset voi ohjata asiakasta hakeutumaan alueensa työ- ja elinkeinotoimiston palveluihin sen arvioimiseksi, onko heidän mahdollista tulla osoitetuksi X yhtiölle työllistettäväksi. Palveluketju on osin sekava. Epäselväksi jää, mikä rooli tässä palveluiden tarjoamisessa on X Oy:lle asiakkaita ehdottavalla TE-toimistolla. Millaisella prosessilla ja aikataululla asiakas palaa takaisin lähettäneen työvoimapalveluita hoitavan viranomaisen palveluihin, mikäli häntä ei osoiteta työllistettäväksi X Oy:lle? Lisäksi sosiaalipalvelujen tarjoajien konkreettinen rooli jää esityksessä ohueksi.

Asiakasohjauksen toteuttamiselle ja asiakasehdotusten tekemiselle on luotava selkeät mekanismit prosessin eri vaiheisiin. Lisäksi on kiinnitettävä erityistä huomiota perustettavaan yhtiöön ehdotuksia tekevän TE-toimiston kykyyn ottaa vastaan ehdotuksia. Esityksestä ei ilmene, millä kriteereillä kuntakokeilut ja sosiaaliviranomaiset tekisivät asiakasohjauksia TE-toimistoille ja miten toimistoja resursoitaisiin asiakkaiden tilanteiden selvittelyssä, mikäli asiakasmäärät nykyisestä kasvavat. Esityksessä ei myöskään avata sitä, millä tavoin prosessi muuttuu työllisyyspalveluiden siirtyessä yhä enemmän kuntien toteutettaviksi.

Mikä olisi perustettavalle erityistehtäväyhtiölle sopiva nimi?

.

-

Muita huomioita ja kommentteja esitysluonnoksesta

Onko teillä muuta lausuttavaa?

X Oy:n perustamiseen ja toiminnan käynnistämiseen liittyvät tavoitteet ovat yleisesti ottaen hyviä ja osatyökykyisten työllistämismahdollisuuksien lisääminen on sekä yhteiskunnan että yksilön kannalta tärkeitä.

Suomen työttömien palvelujärjestelmä on monimutkainen kokonaisuus, jossa ohjaavia ja palveluja tarjoavia tahoja on lukuisia. X OY tuo uuden työkalun jo valmiiksi monimutkaiseen kokonaisuuteen. Tämän vuoksi hallituksen esityksen mukainen rajattu pilotointi kahdella tai kolmella alueella voi olla paras tapa nähdä, miten X OY istuu muuhun palvelukokonaisuuteen. Vaikutusten arvioinnissa olisi huomioitava esitystä laajemmin valmisteilla oleva palvelurakenne ja työllisyyspalveluiden siirto kuntien tehtäväksi.

Epäselväksi jää, miten yritysten ja julkisen sektorin osatyökykyisille soveltuvat työpaikat saadaan X Oy:n tietoon palveluiden myyntiä varten taloudellisesti, tehokkaasti, toimialoittain ja maantieteellisesti kattavasti siten, että ne vastaavat sillä hetkellä olevien osatyökykyisten työllistymismahdollisuuksia. Yhtiön toiminnassa keskeistä sekä työntekijälle että työnantajalle on työpaikalla tapahtuvan ohjauksen ja avoimille työmarkkinoille jatkosiirtymisen tuki. Esityksessä tulisi tarkemmin määrittää kenen vastuulla ohjaus ja tuki käytännössä on.

Esitetyssä muodossaan X Oy:n tehtävä on työllistää, mutta samaan aikaan hallituksen esityksessä on mainittu, että se voisi myös hakea harjoittelu-, oppisopimus- ja työharjoittelupaikkoja. Selkeyden vuoksi olisi oleellista, että yhtiö keskittyy työllistämiseen ja TE-palveluista vastaavat tahot puolestaan tuottavat jatkossakin työllistymistä edistävät palvelut. Esityksessä mainittua ostopalveluiden käyttöä X Oy:n tehtävien hoidossa tulisi myös selkeyttää, mm. ostopalveluiden tavoiteltu rooli, rahoitus ja tietosuoja-asia.

Määttä Hanna
Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus